

Referat från sammankomst med SIS och föredrag av Lars Ekholm - "En byråkrats bekännelser" - den 20 april 2026

Den 20 april samlades en trogen skara SIS-vänner på Läkaresällskapet för att lyssna på den förförre ordföranden i föreningen, Lars Ekholm, och hans erfarenheter från ett liv bland byråkrati, myndigheter, högskolor, universitet och ryssar. Men enligt vår tradition så avnjöts först kvällens fördrink för den som så önskade samt en tre-rätters middag. Eftersom undertecknad skrivare på äldre dagar behäftats med äggallergi så kan jag konstatera att rapporteringen av ev allergiproblem till köket via vår skattmästare Lena fungerar alldeles förträffligt - kanske det finns en märkning "Säkert kök", då borde de få en sådan. Detta kan vara skönt att veta för den som får sådana problem. Vad landade så på den svenske byråkraten Lars och allas våra tallrikar, jo, den lika svenska skapelsen **Gubbröra på kavring**. Utsökt oavsett vad man önskade skölja ner denna med. Vår förre sekreterare Lennarts författarådra har fortsatt att alstra visor, han valde denna gång en text till Ulf Peder Olrogs melodi "Vi har varit på turné ...". På fiffigt sätt lyckades presidenten för det stora landet i väster få en förtjänt känga i vistexten. Till samma melodi tillägnades den snart föredragande Lars nästa visa, och som en hyllning till honom så exekverade Lennart, både som författare och solosångare, ett melodiskt ode till melodin "Den gamle Rufus Lewerhielm" med denna text för Lars att ta med hem:

*"Den första visan som jag skrev, den var om Mannerheim
Lars Ekholm inspirerade, så jag fick ordna hem
en flaska utav Marskens mycket finska akvavit
som användes i kriget för att slå en moskovit"
(Sedan refräng med avslutet Skål Lars!)*

Detta följdes av en **stekt majsckvickling** med en **soltorkad tomatsky** och en **ljummen primörsallad** som en föraning om den äntligen annalkande våren. Avslutningen **rabarberpaj med vaniljgrädde** fick våren att stanna kvar. Efter kaffe och den obligatoriska bensträckningen med näsbepudring så blev det så dags för Lars som valt rubriken:

En byråkrats bekännelse - med en utblick mot det fria föreningslivet.

Arv eller miljö

Naturliga funderingar under både uppväxt och liv är huruvida den man är och det man gör är en effekt av arv eller miljö, eller en kombination av dessa. SIS-föredragen skall ju inte vara ego-föredrag, ändå finns man ju som person med som en skugga i hela livs- och erfarenhetsberättelsen. Utan egen förskyllan såg Lars dagens ljus en vecka efter krigsutbrottet. Det som flimrar förbi i minnet från de tidiga åren är de av beredskapen påtvingade vedstaplarna överallt i Uppsala. Vedtravar som skulle hjälpa stadens invånare att hålla värmen i bostäder, skolor och på arbetsplatser. Fönster skulle täckas med mörkläggningsgardiner, Lars pappa, skofabrikör, låg inkallad, eller "framkallad" som han trodde att det hette. Hembitrådet var en tyska. Det stora ögonblicket var när marskalken Mannerheim i Finland framförde ett stort tack till far för de viktiga skoleveranserna till de finska soldaterna.

Frågan om arv eller miljö diskuterades i gymnasiet i det då nya skolämnet psykologi, Trofim Lysenko, den ukrainske agronomen och evolutionsbiologen odlade iden att förvärvade egenskaper kunde nedärvas till kommande generation. Efterkrigstiden gick över i ett radikalt 60-tal som till slut framtvängde en tillnyktring i

synen på livet och omständigheterna. Trots denna utveckling och de framsteg som skedde i livet och i Sverige så finns det en faktor som mer än andra påverkat Lars, att vara nr tre i en brödraskara om fyra. Detta, samt att en verksamhet inom scoutrörelsen, där en möjlighet gavs och togs, att som scout representera Europa i USA. Resan till USA företogs i ett trupptransportfartyg. Under denna resa blev Lars för övrigt vittne till följderna av kollisionen mellan fartygen Andrea Dorea och Stockholm, det förstnämnda fartyget sjönk och Stockholm som gravt skadat kunde ta sig till New York.

Hållpunkter i yrket

Efter skolgång så följde militärtjänstgöring, utbildning till underrättelseofficer där möjligheter gavs till utbildning i det ryska språket - till vilken nytta? Jo, inte minst i den senare yrkeskarriären uppskattades det i Bryssel att det fanns någon som var behäftad med kunskaper i ryska.

Nåväl, efter den genomgångna militärkarriären väntade en d:o i den akademiska världen:

fil kand, fil mag, fil lic, fil dr. Till vilken nytta fick man dessa titlar när man borde ha varit jurist eller ekonom eller ...

Hur som helst så ledde karriären mot en administratörsroll inom universitetets- och högskolevärlden - i Sverige, Norden och Europa. Denna värld som ekonomiskt är en av de största resursbehövande inom den offentliga sektorn.

För att fungera i alla dessa sammanhang i chefspositioner så behöver man vara accepterad och helst omtyckt som chef. Hur blir man sådan? En viktig pusselbit är att man utvecklas som en sådan inom scoutrörelsen, att man fungerar i uppdrag i Sverige och utomlands, att få verka som utbildare, inte minst i helt andra kulturer, ex i Hong Kong, och att man får erfarenheter från arbete i det offentliga, men även i det privata näringslivet.

Högskoleadministration i stort

Att vara en del av administrationen inom universitets- och högskolevärlden är också att vara med om en utveckling mot framtiden. En utveckling som gått från centralstyrning till lokalt självstyre, från regelkontroll till utvärdering och utveckling.

Ett genialt drag var tillkomsten av studiebidrag. Förr var den normala rekryteringsbasen studerande från akademikermiljöer. Studiebidragen gjorde det möjligt för "alla" som var motiverade att söka, oavsett bakgrund. Därtill fanns en naturlig spärr mot långliggare då ett återbetalningskrav fanns vilket ökade genomströmningen av studerande.

Att administrera högskolor och universitet var att arbeta med allt från de största (ex Karolinska Institutet) till de minsta (ex Danshögskolan). Eller från de äldsta (Uppsala Universitet grundat 1477) till de yngsta (Östersunds Högskola grundad 1971).

En positiv utveckling i universitetsvärlden är det frivilliga samarbetet inom sektorn. Utöver detta finns i Europa ett internationellt samarbete för lärare och studenter, European Higher Education Area.

Det privata

Mina intressen är absolut inte golf, fiske eller jakt! Däremot ligger mig varmt om hjärtat att få bastubada, att lyssna på musik, att läsa böcker och att röra på mig, "fizkultura" som man säger på ryska, och naturligtvis bandy så som den utövas i Uppsala med sitt ursprung på Studenternas.

Vidare intressen är scouting, jag har varit scoutledare, där grunden för ett gott ledarskap läggs. Vår konung kan i detta sammanhang ses som en förebild. Som ung inom scoutrörelsen fick jag representera Europa i USA (Nashville).

Då mycken fritid förläggs i Leufstabrukstrakten så saknas inte tillfällen att få lyssna till levande musik (Leufstabruks kyrka - Cahmanorgeln från 1728).

Karriären

* Byråchef, departementsråd, universitetsdirektör, generalsekreterare för Universitets- och Högskolerådet.

* Utomlands: PhD och Kanzler

* "Avverkade" ministrar - Jan Erik Wikström (fp) och Lena Hjelm-Wallén (s)

- * Arbetsfördelningen i ett departement - en tydlig gräns mellan politik och förvaltning
- * Inget "spoil system" som i USA. Grunden är kompetens in mot sektorn, avgörande för förtroendet.
- * Med denna bakgrund började min mor oroligt fråga "Har du makt?"

Minnesvärt från Sverige

Som ljusa och speciella ögonblick för minnet var

- * Att besöka Lunds Universitet då Märten Gås firades (kunde aldrig ana hur stort detta är).
- * När rektor visade Östersunds Högskola där han visade det ställe i ett numera undervisningsrum där hans säng stått under den egna militärtjänstgöringen.
- * När jag en lördag sålde det då statliga Akademiska Sjukhuset i Uppsala till dåvarande landstinget, och en halvtimme senare träffade på köparen, dvs finanslandstingsrådet, i kön på Systembolaget.

Konsultverksamhet i Sverige och i Europa

I min verksamhet som konsult har jag ofta haft uppdraget att författa rapporter som resultat av utredningar. Det har blivit ett 40-tal varav hälften i Sverige, hälften i Europa.

Utomlands har rapporterna oftast varit på temat European Higher Education Area, dvs den gemensamma marknaden för lärare och studenter. Uppdragen har då oftast kommit från Bryssel. När jag fått uppdragen så har det för mig inte handlat om att komma dit - ta emot uppdraget - åka därifrån hem och författa. Nej, stanna på plats, minst 3 dagar, intervjuva mängder med folk på olika nivåer. Då brukar bilden klarna.

Konsultbegreppet ses i den akademiska världen som - nja. Konsulten bör i stället betraktas som en kollega. Universitets- och högskolevärlden inom Europa skiljer sig mycket åt, tydligast mellan norr och söder, men även inom länderna, ex Italien. Även väster till öster läs Ryssland (västra Ryssland - Sibirien). Inom Tyskland skiljer det sig markant mellan de olika förbundsrepublikerna.

Kvalitetsmässigt så står Norden väl rustat. Forskning är inte alltid universitetens sak i andra länder. Schweiz är ett märkligt land, mycket slutna och med isolerade tankegångar.

Ryssland

De uppdrag jag haft i Ryssland har varit att utvärdera ryska universitet och då särskilt deras möjligheter att platsa i det europeiska samarbetet (European Higher Education Area). Det som gjort det lite svårt är deras, jmf med oss i Västeuropa, annorlunda sätt att vara och att tänka. Det finns en ambivalens i deras tänkesätt: "Vi är bättre än Väst, men vi känner en underlägsenhet jmf med dem".

För den som vill studera det ryska kynnet närmare så vill jag rekommendera Åsne Seierstads "Ofred - Ryssland inifrån" samt Aleksej Navalnyjs memoarer "Patriot". Värt att notera är att det på en minnesplats för Aleksej Navalnyj i Uppsala alltid sätts färskas blommor. Man vet dock inte vem som ligger bakom detta. De flesta har nog tankar eller fördomar om ryssar. En sådan är att ryssar nyttjar för mycket alkohol. Detta stämmer. De använder vodka i fasansfulla mängder och sammanhang. Märks särskilt då ryssarna t ex firar nyår två gånger varje år, dels enligt den julianska kalendern, dels enligt den gregorianska. Skälet är att inte missa ett tillfälle att fira och att få konsumera alkohol.

Det är en stor skillnad att vara verksam i Moskva eller Petersburg jmf städerna i landsorten.

En annan fördom är användandet av mutor. Detta stämmer lika väl som överkonsumtionen av alkohol. Mutsystemet är fullt utvecklat, både privat och inom den statliga sektorn.

Det är tragiskt hur man vid murens fall gick från full öppenhet och samarbetsvilja till den slutenhet och isolering som gäller nu. Intressant jämförelse är Polen som vid samma tidpunkt gick från slutenhet och statligt tvång till den maktförskjutning som blev fallet då varvsarbetarna inom facket i Gdansk övertog makten, särskilt då dess ledare Lech Walesa, senare Polens president (1990 - 1995), och sedan utvecklades mot öppenhet och demokrati.

Påtagligt är att kvinnorna i Ryssland har jmf mannen, en förhållandevis jämlik situation.

För att vara en fullgod ryss förväntas man vara en fullgod vinterbadare, en rutin som är av rituell karaktär.

Uppdrag som pensionär

Konsultverksamheten inom universitets- och högskolevärlden kunde fortsätta. Den sista rapporten skrev jag 2011 avseende den högre utbildningen i Novgorod. Jag har i dessa uppdrag haft minst en medarbetare. Övriga uppdragsgivare har framför allt varit från Bryssel.

SIS

Lite funderingar kring vår fina förening och vår historik

- * De härligt knapphändiga stadgarna - paragraf 1 "... sammanslutning av personer med intellektuella intressen" och paragraf 8 "...sammankomst en gång per månad ... gäster får medtagas." Inget mer. Inget om att man skall ha trevligt eller berika sitt själsliv och sitt vetande, eller umgås med likasinnade ...
- * Jag lärde mig SIS ordförandejobb av min företrädare Lars Johansson, bl a hur jag skulle lägga upp mötena.

- * En som väglett och stöttat mig i SIS-karriären har varit mr SIS, Sten Linder Aronsson.
- * Den stora frågan. Beslutet att 2003 öppna föreningen för kvinnor. Argumenteringen var delvis ovärdig. Frågan togs upp första gången 1970, en enkät gjordes 1993, öppningen skedde 2003.
- * Vem skulle bli första kvinna in? Desirée Edmar, då chef för Naturhistoriska Riksmuseet, anlätades som föredragshållare. Jag framhöll det genanta i att hon skulle få vara föredragshållare, men inte medlem, varför jag i detta sammanhang föreslog detta. Vilken utveckling -men till och med SIS Uppsala har ju insett detta nu.
- * Förr var det kutym att den äldste medlemmen skulle sätta sig bredvid mig i min egenskap av ordförande.
- * Jag minns en medlem som alltid läste på föredragsämnet i förväg och alltid ställde den första frågan. Hans fru ringde alltid dagen efter och klagade på maten.
- * Yrkessammansättningen då. Mitt första intryck var att föreningen nästan bara bestod av tandläkare och militärer. Fel, 2003 var de vanligaste medlemmarna anställda i offentlig tjänst, direktörer, civilingenjörer, läkare och professorer.
- * Tidigare förde SIS en ambulerande tillvaro men sedan 1990 har vi vår fasta punkt i Läkaresällskapets jugendbyggnad.
- * Arkitekt Carl Westman. Den lite udda historien är att Westman var med då Katarinahissens korg störtade till marken 1898. Han togs då omhand av kirurgen Johan Rissler som satt i Läkaresällskapets byggnadskommitté. På den vägen blev det ... Huset stod klart 1906 och är en klenod i svensk arkitektur kring förra sekelskiftet.

Vid pennan Peter Forssberg, med bistånd av Lars pp-bilder.

Bilder Jan Marcusson